

Лариса ШЕВЧУК

(Київ, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ У НАВЧАННІ УКРАЇНЬСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ БАГАТОМОВНОСТІ

Дієвий засіб покращення ефективності вивчення української мови – це застосування диференціації навчання. Для врахування сутності зазначеного поняття необхідне усвідомлення значення терміну «диференціація» (від латинського *differentia*, французького *differentiation* – різниця, відмінність). Зокрема, у довідкових виданнях уміщено такі тлумачення: «диференціація» – «поділ, розчленування чогонебудь на окремі різнорідні елементи» [1, с. 759]; «поділ, розчленування цілого на якісно відмінні частини, форми та ступені» [2, с. 46].

Вчені з Німеччини Дж. Стівассер (J. M. Stowasser), М. Петшеніг (M. Petschenig) та Ф. Скутш (F. Skutsch) зазначають, що латинське слово «*differre*» у перекладі на німецьку мову означає «відрізнитися» або «бути іншим» [4, с. 62].

Уявлення про смислові відтінки поняття «диференціювати» розширює ознайомлення із відповідним синонімічним рядом: ділити (на частини), поділяти, розділяти, розщеплювати, розбивати, роздрібнювати, дробити (на дрібні частини), розподіляти, розкладати, класифікувати, підрозділяти [3, с. 421].

Застосування диференціації навчання передбачає поділ,

роздрібнення, розподіл, класифікацію, що здійснюється на матеріалі змістової складової освітнього процесу, різноманітність і варіативність у реалізації організаційної складової. Для ефективного вивчення української мови навчальні завдання, вправи, форми й способи навчальної діяльності учитель добирає для використання, орієнтуючись на специфіку класу, групи, пари або окремого учня / учениці, адже найвищий ступінь диференціації – це індивідуалізація навчання. Необхідне врахування індивідуальних особливостей кожного учня та відмінностей між здобувачами освіти, виявлення ідентичних або схожих особливостей учнів класу.

Кожна дитина – це індивід, якому притаманні біологічні властивості (наприклад вік, стать). Анатомофізіологічні особливості – це основа створення особистості. У структурі особистості визначальними є ставлення до людей, праці, навчання, здібності, характер тощо. Вище за ієрархією (ніж особистість) є поняття «індивідуальність», яке відображає своєрідність, несхожість людини завдяки фізичним і духовним якостям.

У процесі вивчення української мови можливе використання різних форм і видів диференціації навчання:

- за кількістю учнів (загальнокласна навчальна діяльність, робота у групах або парах, індивідуальна робота);
- за змістовим аспектом (різниться обсягом завдань і їх кількістю; складністю вправ);
- за ступенем самостійності й активності у процесі

вивчення української мови (виконання завдань за допомогою учителя або учня, відповідна самостійна робота, надання допомоги іншим учням);

- за темпом навчальної діяльності.

Розглядаючи більш детально перелічені форми диференціації навчання, слід уточнити, що різну складність вправ можливо забезпечити завдяки вмісту або відсутності зразка виконання, детального опису алгоритму навчальної діяльності, довідки (яка містить допоміжні матеріали).

Для оптимального нарощення ступеня самостійності корисне напівсамостійне виконання навчальних завдань за допомогою іншого учня або учениці. Найбільш прийнятним такий спосіб вивчення української мови є під час роботи у парах, що дає змогу учням з нижчим рівнем знань спостерігати за зразком реалізації алгоритму, отримати необхідну допомогу у вигляді вказівок або підказок; учням із вищим рівнем володіння українською мовою це дозволяє закріпити засвоєні знання, вдосконалити вміння й навички завдяки реалізації себе у ролі вчителя.

Водночас у парах учні можуть працювати як рівноправні партнери або виконувати завдання кожен окремо, а на завершальному етапі роботи здійснити взаємоперевірку.

Робота у групах є складнішим способом навчальної діяльності. Це може бути як виконання ролей керівника групи, секретаря та ін., так і застосування різноманітних інтерактивних технологій. Завдяки роботі у парах і групах

можливо забезпечити альтернативу індивідуальному вивченню української мови і, разом з тим, диференціювати навчальну діяльність завдяки різним способам організації навчання і різній мірі взаємодії.

На застосування диференціації під час вивчення української мови в умовах багатомовності впливає:

- специфіка полілінгвізму (українська мова – це рідна мова чи друга мова, яку вивчає дитина; чи спілкуються українською мовою батьки й інші члени родини, чи домінує (чи хоча б присутня) українська мова у мовному середовищі; рівень знань з рідної мови (якщо йдеться про вивчення української мови як другої мови);
- індивідуальні особливості учнів (сформованість позитивної мотивації до вивчення української мови; здатність до навчання; сформованість уміння вчитися; особливості сприймання, уваги, пам'яті; рівень знань з української мови; темп навчання та ін.); аналогічні до перелічених вище відмінності між учнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах / упоряд. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Т. 1. Київ : Аконіт. 1998. 910 с.
2. Словник іншомовних слів / укл. Коломієць М. П., Молдова Л. В. Київ : Освіта, 1998. 190 с.
3. Словник синонімів української мови. В 2 т. / Укл.

- А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. Т. 1. Київ :
Наук. думка, 2006. 1040 с.
4. Stowasser J., Petschenig M., Skutsch F. Stowasser – Lateinisch-
deutsches Schulwörterbuch. Oldenbourg : Leinen, 2006. 574 s.